

## موانع توسعه بیمه‌های بازرگانی

فاطمه عبادپور

(کارشناس بیمه شرکت سهامی بیمه دانا)

رشد و توسعه همواره با موانعی در ساختار اجتماعی اقتصادی مواجه است، به طوری که مشخصاً بین بیمه و توسعه اقتصادی رابطه نزدیک و مستقیم وجود دارد. یعنی هرچه قدر رشد اقتصادی بالا رود درآمد ملی و سرانه، افزایش می‌یابد که این خود باعث رشد اجتماعی و سطح زندگی عامه مردم می‌شود، در جامعه پس‌انداز ایجاد می‌کند که بالطبع قدرت سرمایه‌گذاری افزایش می‌یابد و موجبات انباشت سرمایه در جامعه فراهم می‌گردد. البته این فراگرد در مواقعی امکان‌پذیر است که اختلاف طبقاتی در جامعه شدت نداشته باشد. اما عملاً در این زمینه وجود انبوه مردم فقیر و یک اقلیت ثروتمند و نبودن رابطه بین این دو طبقه، موجبات وضعیت نامتعادل اقتصادی - اجتماعی را فراهم می‌سازد. لذا برای رشد و توسعه صنعت بیمه باید اولاً، موانع اقتصادی و اجتماعی را شناخت و سپس با هماهنگی آنها را از سر راه برداشت؛ ثانیاً، برنامه‌ریزی اقتصادی کشور را طوری تدوین کرد که به سوی هدفهای بهینه هدایت شود.

صنعت بیمه با وجود اینکه یکی از بخشهای مهم اقتصادی در کشور است و از منابع مالی حاصل از حق بیمه و سرمایه‌گذاری‌های کلان از محل ذخایر فنی و ریاضی برخوردار، نتوانسته در اذهان عموم مردم جایگاه محکم و واقعی خود را به دست آورد. چرا که بیمه تا حدود زیادی تخصصی و پیچیده است و نیاز به تکنیکهای ماهرانه برای مواجه شدن با ریسک دارد. بنابراین شاید به همین دلیل است که این صنعت شناخت، درک و تخصص لازم خود را می‌طلبد. حال باید دید که راه‌حل‌های رسیدن به این شناخت و درک و تخصصهای حرفه‌ای چگونه امکان‌پذیر می‌شود و چرا حرفه بیمه‌گری در کشورهای در حال توسعه به ویژه در کشور ما جایگاه واقعی خود را پیدا نکرده است و

تصورات نادرستی در دید عموم مردم در این زمینه به وجود آمده است. موانع رشد و توسعه صنعت بیمه عمدتاً عبارتند از:

### ۱. موانع فرهنگی

- عرضه ناکافی خدمات بیمه‌ای به جامعه
- فقدان زمینه‌های آموزشی لازم در جهت بالا بردن سطح آگاهی جامعه در زمینه بیمه (به ویژه در مقاطع دبستانی، دبیرستانی و دانشگاهی)
- تبلیغات ناکافی در ارائه خدمات بیمه‌ای
- مشکلات فروش انواع بیمه‌نامه‌ها متناسب با موقعیت جغرافیایی، تاریخی، فرهنگی و اجتماعی

برای معرفی انواع پوششهای بیمه‌ای باید شرایط عمومی و منطقه‌ای کشور را در نظر گرفت و پوششهای بیمه‌ای را متناسب با مناطق جغرافیایی خاص ارائه کرد. همان طور که آمار نشان می‌دهد، حدود ۴۳ درصد از جمعیت کل کشور را روستاییان تشکیل می‌دهند. با توجه به فقر فرهنگی و اجتماعی در این مناطق و آگاهی اندک مردم، باید انواع پوششهای بیمه‌ای برای مقابله با خطرهای و آفات محصولات کشاورزی، مرگ و میر دام، زلزله، سیل و ... به آنها عرضه شود. در این رهگذر، حق بیمه باید با توجه به تاریخ برداشت محصولات کشاورزی یا درآمدهای حاصل از دامپروری و به ویژه با در نظر گرفتن وضع مالی روستاییان، در فواصل زمانی مشخص یا به طور اقساط کسب شود. در ضمن، امر تخفیف (به صورت جایزه، تشویق و ترغیب، معافیت و ...) را نیز نباید از نظر دور داشت.

### ۲. موانع اقتصادی

- نبود تشویقهای مالی - مالیاتی برای بیمه‌گذاران
- فقدان پوششهای بیمه‌ای که بتواند در شرایط نامطلوب اقتصادی به بیمه‌گذار خدمات ارائه کند (در بیمه‌های اعتباری، عمر، بازنشستگی و از کارافتادگی)
- نحوه کاربرد منابع مالی و سرمایه‌ای

به طور کلی شرکتهای بیمه با توجه به خدمات بیمه‌ای که انجام می‌دهند حق بیمه قابل ملاحظه‌ای از بیمه‌گذاران دریافت می‌کنند و در مقابل متعهد پرداخت خسارت در هنگام وقوع حادثه می‌شوند. بنابر این فاصله زمانی بین دریافت حق بیمه و پرداخت خسارت یا ایفای تعهدات، این اجازه را به شرکتهای بیمه می‌دهد تا در مورد حق بیمه

دریافتی و به ویژه در رشته بیمه‌های عمر مطابق با آیین‌نامه مصوب شورای عالی بیمه، ذخیره در نظر بگیرند و از محل این ذخایر سرمایه‌گذاری‌های لازم را انجام دهند.

عمدتاً سرمایه‌گذاری‌های شرکت‌های بیمه یا از محل ذخایر فنی آنها صورت می‌گیرد یا از محل سرمایه و اندوخته‌ها. به طور کلی شرکت‌های بیمه موظفند مطابق با آیین‌نامه شماره ۱۲ مصوب شورای عالی بیمه سرمایه‌گذاری‌هایی در جهت کسب درآمد انجام دهند. این سرمایه‌گذاری‌ها در شرکت‌های بیمه عموماً به شیوه‌های زیر انجام می‌شود:

#### الف) سرمایه‌گذاری در سهام سایر شرکتها

کلیه شرکت‌های بیمه موظفند مطابق با آیین‌نامه درصدی از ذخایر خود را صرف سرمایه‌گذاری در سهام شرکتها نمایند که این نوع سرمایه‌گذاری به دلیل فعل و انفعالات اقتصادی نیاز به تخصص ویژه دارد.

#### ب) خرید اوراق قرضه دولتی و اسناد خزانه

کلیه شرکت‌های بیمه موظفند ۲۵ درصد از ذخایر فنی خود را مطابق با آیین‌نامه شماره ۱۲ مصوب شورای عالی بیمه صرف این نوع سرمایه‌گذاری‌ها کنند.

#### پ) سپرده‌های بانکی کوتاه مدت و بلند مدت

برخی شرکت‌های بیمه برای کسب درآمد ثابت به سرمایه‌گذاری در سپرده‌های بانکی به صورت بلند مدت و کوتاه مدت اقدام می‌کنند که این نوع سرمایه‌گذاری از ریسک کمتری برخوردار است و بهره حاصل از آن درصد کمتری از انواع سرمایه‌گذاری را تشکیل می‌دهد.

#### ت) مشارکت مدنی

نوع دیگر سرمایه‌گذاری شرکت‌های بیمه، مشارکت در طرحها و پروژه‌های مختلف سازمانها و مراکز اقتصادی است که طبق قرارداد و نرخ معین باید پس از مدت انقضای قرارداد، اصل پول با بهره تعیین شده بازگردانده شود. مطالبات بلند مدت که شامل: وام مسکن، وام ضروری و وام اتوموبیل کارکنان است. به دلیل اینکه اصل پول و بهره آن بعد از مدت زمان معین بازگردانده می‌شود، جزو سرمایه‌گذاری‌ها قرار داده می‌شود و بهره حاصل از آن در سایر درآمدها منظور می‌گردد.

با توجه به موارد یاد شده، سرمایه‌گذاری و درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری شرکت‌های بیمه ایران، آسیا و بیمه مرکزی ایران مطابق با جدول شماره ۱ نشان داده شده و نسبت درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری به کل سرمایه‌گذاری هر یک از شرکتها و روند رشد آنها

در جدول شماره ۲ مطابقت داده شده است.

جدول ۱. سرمایه‌گذاری و درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری شرکتهای بیمه ایران، آسیا و بیمه مرکزی

(ارقام به میلیون ریال)

ایران از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۳

| ۱۳۷۳   |       |        | ۱۳۷۲   |       |        | ۱۳۷۱  |       |        | ۱۳۷۰  |       |        | شرح                                |
|--------|-------|--------|--------|-------|--------|-------|-------|--------|-------|-------|--------|------------------------------------|
| مرکزی  | آسیا  | ایران  | مرکزی  | آسیا  | ایران  | مرکزی | آسیا  | ایران  | مرکزی | آسیا  | ایران  |                                    |
|        |       |        |        |       |        |       |       |        |       |       |        | سرمایه‌گذاری ها:                   |
| ۸۶۳۹   | ۲۷۶۱  | ۵۰۶۰۱  | ۱۳۶۱   | ۱۱    | ۳۳۰۲۲  | ۴۹۴   | ۱۰    | ۱۰۲۱۵  | ۵۱۰   | ۱۰    | ۶۸۹۳   | سهام سایر شرکتهای                  |
| ۶۲۹۲   | ۱۰۰۰۰ | ۳۱۷۱۳  | ۱۴۳۰۰  | ۱۰۰۰۰ | ۳۱۵۵۰  | ۱۴۳۰۰ | ۱۰۰۰۰ | ۳۰۶۷۴  | ۱۴۳۰۰ | ۱۰۰۰۰ | ۳۰۶۷۳  | اوراق قرضه دولتی                   |
| ۲۳۶۵   | ۲۳۷۹۹ | ۲۸۵۴۷  | ۲۴۶۴   | ۱۷۰۱۷ | ۱۹۸۰۷  | ۱۴۹۶  | ۵۱۴۱  | ۱۳۳۶۷  | ۱۳۱۵  | ۳۴۹۳  | ۱۱۲۱۱  | مطالبات بلند مدت                   |
| ۱۰۷۹۰۷ | ۷۳۲   | ۳۹۴۱۸  | ۸۹۸۶۵  | ۱۸۷۶۱ | ۳۵۲۲۰  | ۱۱۷۷۰ | ۱۹۰۰۱ | ۸۹۹۹۴  | ۵۲۰۸  | ۱۳۹۰۸ | ۷۴۰۷۶  | سپردهای بانکی بلند مدت و کوتاه مدت |
| -      | ۱۳۵۰۰ | -      | -      | -     | -      | -     | ۴۰۰۰  | -      | -     | -     | -      | سایر سرمایه‌گذاری ها               |
| ۱۲۶۱۹۷ | ۵۰۷۹۲ | ۵۰۵۰۴۹ | ۱۰۷۹۹۰ | ۴۵۷۸۹ | ۴۳۶۵۸۲ | ۲۸۰۶۰ | ۳۸۱۵۲ | ۱۴۴۳۵۰ | ۲۱۱۳۳ | ۲۷۴۱۱ | ۱۲۲۸۵۳ | جمع                                |
|        |       |        |        |       |        |       |       |        |       |       |        | درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری ها:     |
| ۵۷۶    | ۷۲۲   | ۲۵۱۰۷  | ۴۵۴    | ۸۰۸   | ۱۶۵۳۵  | ۹۸۷   | -     | ۶۲۰۲   | ۷۱۱   | ۶۵۹   | -      | بهره اوراق قرضه                    |
| ۷۶۹۵   | ۲۳۲۲  | -      | ۵۲۶۶   | ۳۷۵۷  | -      | ۴۰۸   | ۱۶۳۲  | -      | ۲۳۳   | ۴۱۷   | ۵۲۶۸   | بهره سپرده بانکی                   |
| ۱۲۲۴   | -     | ۱۷۵۶   | ۵۳۶    | -     | ۶۲۸    | ۲     | -     | ۲۷۸    | ۲۲۰   | -     | ۷۴۳    | سود سهام                           |
| ۶۸     | ۲۳۵۴  | -      | ۲۷     | ۷۲۹   | -      | ۳۰    | ۱۸۰   | -      | ۲۵    | -     | -      | سایر درآمدها                       |
| ۹۵۶۳   | ۵۴۰۸  | ۲۶۸۶۳  | ۶۲۹۳   | ۵۲۹۴  | ۱۷۱۶۳  | ۱۴۲۷  | ۱۸۱۲  | ۴۶۸۰   | ۱۱۸۹  | ۱۰۷۶  | ۶۰۰۹   | جمع                                |

توجه: ارقام، براساس صورتهای مالی شرکتهاست.

جدول ۲. نسبت درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری به کل سرمایه‌گذاری شرکتهای بیمه

| سال ۱۳۷۳ | سال ۱۳۷۲ | سال ۱۳۷۱ | سال ۱۳۷۰ | شرکت             |
|----------|----------|----------|----------|------------------|
| ۵/۳۲     | ۳/۹۳     | ۴/۴۹     | ۴/۸۹     | ایران            |
| ۱۰/۶۵    | ۱۱/۵۶    | ۴/۷۵     | ۳/۹۳     | آسیا             |
| ۷/۵۸     | ۵/۸۳     | ۵/۰۸     | ۵/۵۷     | بیمه مرکزی ایران |

جدول ۳. نسبت سرمایه‌گذاری هریک از شرکتهای بیمه به کل سرمایه‌گذاری‌ها از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۳

| ۱۳۷۳  |       |       | ۱۳۷۲  |       |       | ۱۳۷۱  |       |       | ۱۳۷۰  |       |       | شرح                  |
|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|----------------------|
| ایران | آسیا  | مرکزی | ایران | آسیا  | مرکزی | ایران | آسیا  | مرکزی | ایران | آسیا  | مرکزی |                      |
| ۵/۶۱  | ۰/۰۴  | ۲/۳۹  | ۷/۰۸  | ۰/۰۲  | ۱/۷۶  | ۷/۵۶  | ۰/۰۲  | ۱/۷۶  | ۷/۰۸  | ۰/۰۴  | ۲/۳۹  | سهام‌سایرشرکتها      |
| ۲۴/۹۷ | ۳۶/۴۸ | ۶۷/۰۳ | ۲۱/۲۶ | ۲۶/۲۲ | ۵۰/۹۶ | ۷/۲۳  | ۲۶/۲۲ | ۲۱/۲۶ | ۶۷/۰۳ | ۳۶/۴۸ | ۲۴/۹۷ | اوراق قرضه دولتی     |
| ۹/۱۲  | ۱۲/۷۲ | ۶/۱۶  | ۹/۲۷  | ۱۳/۴۸ | ۵/۳۳  | ۴/۵۴  | ۳۷/۱۷ | ۲/۲۸  | ۵/۶۵  | ۴۶/۸۶ | ۲/۶۷  | مطالبات بلند مدت     |
| ۶۰/۳۰ | ۵۰/۷۴ | ۲۴/۴۲ | ۶۲/۳۹ | ۴۹/۸۰ | ۴۱/۹۵ | ۸۰/۶۷ | ۴۰/۹۷ | ۸۳/۲۲ | ۷۸/۰۵ | ۱/۴۴  | ۸۵/۵۰ | سپرده‌های بانکی      |
| -     | -     | -     | -     | -     | -     | -     | -     | -     | -     | -     | -     | سایر سرمایه‌گذاری‌ها |
| ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | جمع                  |

### ۳. موانع فنی

این موانع بیشتر در زمینه‌های آموزش نیروی انسانی، تربیت افراد متخصص و ماهر متناسب با عملیات بیمه‌ای به چشم می‌خورد. با توجه به اینکه فعالیت شرکتهای بیمه در زمره فعالیت‌های خدماتی قرار دارد، فروش بیمه‌نامه‌ها، از دانش خاصی برخوردار است. بنابراین وجود افراد متخصص و ماهر متناسب با فعالیت‌های بیمه‌ای در مؤسسات بیمه، شعب بیمه‌های کشور و کلیه نمایندگان و دلالان رسمی بیمه الزامی و ضروری می‌نماید. چرا که طبق آمار به دست آمده از پرتفوی حق بیمه آنها، اکثر حق بیمه‌های دریافتی مربوط به یک قرارداد بیمه را که عمدتاً شامل فرم پیشنهاد قرارداد، شرایط قرارداد و نحوه پرداخت خسارت است به طور ساده تهیه و در اختیار عموم مردم برای رفع ابهام‌های موجود در قرارداد، قرار دهند.

ناآگاهی افراد جامعه در مورد بیمه از یک سو و تحمیل مشکلات اقتصادی از دیگر سو، سبب شده است تا از مقدار پولی که افراد جامعه برای تأمین بیمه‌ای کنار می‌گذارند کاسته شود و تمایل کمتری به پرداخت حق بیمه از خود نشان دهند. لذا آموزش کافی در امر بیمه موجب می‌شود تا اطلاعات و آگاهی افراد در زمینه پرداخت حق بیمه و تأمینی که در آینده برای آنها به وجود می‌آید، بالا رود و آنها را به طرف بازار بیمه سوق دهد. در این رهگذر، ایجاد یک سیستم کنترل داخلی برای اطمینان از سطح فنی صنعت، تقویت شبکه‌های فروش و ایجاد هماهنگی متقابل ضروری می‌نماید. همان طور که می‌دانیم فروش بیمه‌نامه‌ها از کانالهای مختلف صورت می‌پذیرد. در

کشور ما به علت اینکه شرکتهایی که بیمه‌های بازرگانی ارائه می‌دهند عموماً دولتی و محدود به پنج شرکت است، لذا با توجه به جمعیت حدود ۶۰ میلیون نفری پاسخگو نخواهد بود. بنابر این، باید برای کسب درآمد و ارائه تعهدات از شبکه‌های فروش مانند نمایندگیها و کارگزاران رسمی بیمه استفاده شود و در مورد تقویت این شبکه‌ها به طور جدی اقدام گردد. لازمه کار این است که شرکتهای بیمه برای نمایندگیها و کارگزاران خود کسانی را برگزینند که از آموزش لازم برخوردار باشند و از امور بیمه‌ای کاملاً آگاه تا بتوانند مبلغ خوبی برای صنعت بیمه و بازاریابی مسلط به امور بیمه‌ای باشند.

همان طور که در جدولهای آماری شماره‌های ۴، ۵ و ۶ مشخص شده است تعداد نمایندگیها و کارگزاران رسمی از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۴ رشد فزاینده‌ای داشته است.

جدول ۴. تعداد کارگزاران رسمی بیمه از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۴

| ۱۳۷۴ | ۱۳۷۳ | ۱۳۷۲ | ۱۳۷۱ | ۱۳۷۰ |                  |
|------|------|------|------|------|------------------|
| ۵۲   | ۳۴   | ۲۰   | ۳    | -    | بیمه مرکزی ایران |

جدول ۵. تعداد نمایندگیهای شرکتهای بیمه از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۴

| (۱۳۷۴ به ۱۳۷۰) | ۱۳۷۴ | ۱۳۷۳ | ۱۳۷۲ | ۱۳۷۱ | ۱۳۷۰ | شرکت  |
|----------------|------|------|------|------|------|-------|
| ۱۳۷/۲۸         | ۸۲۱  | ۶۰۵  | ۴۹۷  | ۴۵۰  | ۳۴۶  | ایران |
| ۱۱۷            | ۳۱۹  | ۲۴۹  | ۲۱۵  | ۱۸۹  | ۱۴۷  | آسیا  |
| ۱۶۸/۴۹         | ۱۹۶  | ۱۲۶  | ۹۹   | ۸۵   | ۷۳   | البرز |
| ۳۰۰            | ۲۴   | ۱۳   | ۱۱   | ۸    | ۶    | دانا  |
| ۱۳۷/۷۶         | ۱۳۶۰ | ۹۹۳  | ۸۲۲  | ۷۳۲  | ۵۷۲  | جمع   |

جدول ۶. درصد سهم هریک از شرکتهای بیمه از کل بازار برای سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۴

| ۱۳۷۴  | ۱۳۷۳  | ۱۳۷۲  | ۱۳۷۱  | ۱۳۷۰  | شرکت  |
|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| ۶۰/۳۷ | ۶۰/۹۳ | ۶۰/۴۶ | ۶۱/۴۸ | ۶۰/۴۹ | ایران |
| ۲۳/۴۶ | ۲۵/۰۷ | ۲۶/۱۶ | ۲۵/۸۲ | ۲۵/۷۰ | آسیا  |
| ۱۴/۴۱ | ۱۲/۶۹ | ۱۲/۰۴ | ۱۱/۶۱ | ۱۲/۷۶ | البرز |
| ۱/۷۶  | ۱/۳۱  | ۱/۳۴  | ۱/۰۹  | ۱/۰۵  | دانا  |
| ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | ۱۰۰   | جمع   |

با اینکه امر نظارت و کنترل شرکتهای بیمه کشور و صدور آیین‌نامه‌ها و حفظ حقوق بیمه‌گذاران طبق قانون تأسیس بیمه مرکزی و بیمه‌گری به عهده بیمه مرکزی ایران است، هریک از شرکتهای بیمه باید یک دفتر نظارتی به منظور هماهنگی بخشهای مختلف درون سازمانی و برون سازمانی (نظارت بر نمایندگیها و دلالتان رسمی بیمه) و حفظ حقوق بیمه‌گذاران تشکیل دهند تا امر نظارت به طور دقیق و سریع صورت گیرد.

به طور قطع بیمه مرکزی ایران با توجه به اختیارات قانونی خود می‌تواند در رفع موانع یاد شده با ایجاد زمینه‌های مناسب نقش اساسی و سازنده‌ای ایفا کند و صنعت بیمه کشور را به سوی پیشرفت سوق دهد. امید است که با توجه به موارد مذکور و راه‌حل‌های موجود، موانع پیش‌پای توسعه صنعت بیمه کشور از میان برود و تمامی امکانات بالقوه برای شکوفایی این صنعت به کار گرفته شود.

